

วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร
Analysis of the Model of Solving Economic and Social Problems:
A Case Study of Kutadanta Sutta

พระภูมิพัฒน์ โสภณสีโล¹, พรหมเรศ แก้วโมลา², พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ³
Phra Phomiphat Sobhanasilo¹, Phromares Kaewmola², Phramaha Sittichai Jayasiddhi³

วิทยาลัยสงฆ์แพร่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,
วิทยาลัยสงฆ์แพร่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,
วิทยาลัยสงฆ์แพร่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University¹,
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University²,
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University³
Email: phumiphatseri2566@gmail.com

(Received: Jan 24, 2024; Revised: Feb 27, 2024; Accepted: Feb 29, 2024)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาจากการวิจัย “วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม: กรณีศึกษาภูฏานตสูตร” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมไทยในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาสาระสำคัญของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมที่ปรากฏในภูฏานตสูตร และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา บทความวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสรุปเรียบเรียงเพื่อนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวคิดในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ-สังคมของไทยในปัจจุบัน คือ การนำพาประเทศไทยไปสู่ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประเด็นที่สำคัญสำหรับงานวิจัยนี้คือการกำหนดนโยบาย ได้แก่ ส่วนที่ 1 การแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชน รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รูปธรรมของนโยบาย ประกอบด้วย ลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ ส่วนที่ 2 การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งสองส่วนถือว่าอยู่ในหมวดเศรษฐกิจและสังคมด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

2. สาระสำคัญของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมที่ปรากฏในภูฏานตสูตร คือ รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน 2 แบบ ได้แก่ การพัฒนาคนและการพัฒนาบ้านเมือง การพัฒนาคน คือพัฒนาให้มีศีลและปัญญา ส่วนการพัฒนาบ้านเมือง คือ พัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ หลักการปราบโจรผู้ร้าย 3 ประการ ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม

3. รูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม กรณีศึกษาภูฏานตสูตรมี 5 ประเด็น คือ 1) การส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มชนระดับล่าง 3 กลุ่ม เป็นการสร้างรากฐานด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง 2) การขอความร่วมมือจากกลุ่มชนระดับบน 4 กลุ่มนั้น เป็นการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง 3) การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้นำและผู้ดำเนินโครงการ เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งความสามัคคี

4) การไม่ให้เสียทรัพยากรในการทำทาน เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งบุญกุศลโดยให้ผู้นำปฏิบัติตามหลักบุญและกุศล 5) การให้ทานโดยไม่เลือกหน้า เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเอื้อเฟื้อ แบบไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมประสานคนในชุมชน ส่วนผลการวิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมของไทยตามแนวกฎทนต์สูตร พบว่า มีความสอดคล้องกันใน 2 ประเด็น คือ 1) การแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชน ที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้แก่ การลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ ลดหนี้ 3 ส่วน คือ 1. กองทุนหมู่บ้าน 2. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา 3. หนี้สินนอก ระบบ 2) การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับรูปแบบในกฎทนต์สูตรที่เป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมหภาค ด้วยการมอบเงินทุนและปัจจัยเพื่อการประกอบอาชีพ ให้แก่บุคคลที่มีความขยันขันแข็งในอาชีพของตน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร พ่อค้า และข้าราชการ

คำสำคัญ: รูปแบบ, ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม, กฎทนต์สูตร

Abstract

This article presents the results of the research “Analysis of the Model of Solving Economic-Social Problems: A Case Study of *Kūṭadanta Sutta*” with the objectives; 1) to study the concepts of solving economic-social problems in Thailand today, 2) to study the essence of solving economic-social problems as appears in the *Kūṭadanta Sutta*, and 3) to analyze the model of solving economic-social problems: a case study of the *Kūṭadanta Sutta*. It is a documentary research study. By collecting information from Tripitaka, Atthakatha, academic article and research documents and summarized to present the information.

The research Finding

1. The concept of solving economic-social problems in Thailand today is to bring Thailand to Thailand as a developed country in the 21st century. The important issues for this research are policy-making, namely: Part 1 Solving problems in the livelihood of the people. The government is committed to improving the quality of life of the people. Part 2 Improving the welfare system and developing the quality of life of the people Both parts are considered to be in the economic and social category of improving people's quality of life.

2. The essence of solving economic and social problems presented in *Kūṭadanta Sutta* is two sustainable development models: Human development and national development. Human development is to develop morality and wisdom as for the development of the country. Economic development, including the three principles of suppressing bandits and villains which the researcher uses as a point in analyzing the model for solving economic and social problems.

3. The model of solving economic and social problems: a case study of *Kūṭadanta Sutta* has 5 issues: 1) Promoting careers for three lower-level ethnic groups creates a strong community economic foundation. 2) Asking for cooperation from the four upper-level ethnic groups is a way to strengthen the community's economic stability. 3) Examining the qualifications of leaders and project operators It is the creation of a harmonious society. 4)

not to regret wealth in alms. It is the creation of a society of merit by allowing leaders to follow the principles of merit and charity. 5) Giving alms indiscriminately. It is the creation of a generous society without favoritism or hatred become a tool for connecting people in the community.

As for the results of analyzing the model for solving economic-social problems in Thailand according to the *Kūṭadanta Sutta*, it was found that there were two issues consistent: 1) Solving problems in people's lives. The government is committed to improving the quality of life of the people, including reducing restrictions on occupations, reducing debt in 3 parts: 1. Village funds 2. Student loan funds 3. Informal debt 2) Improving Welfare system and development of people's quality of life, such as the government welfare card policy can be seen to be in line with the model in the *Kūṭadanta Sutta* that solves macro-economic problems. By providing funds and factors for careers for people who are diligent in their careers, 3 groups: farmers, merchants and civil servants.

Keyword: Model, Economic-social problems, *Kūṭadanta Sutta*

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ-สังคมไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า จากความสำเร็จของการพัฒนาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา สิ่งที่เคยคู่มาด้วยความสำเร็จกลับกลายเป็นปัญหาที่สะสมพอกพูนตามมาและเพิ่มมากยิ่งขึ้นในขณะนี้ จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งปัญหาใหญ่หลัก ๆ ที่ตามมาคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ยิ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากเท่าใด และความเจริญด้านวัตถุมิมากเท่าใด สภาพด้านจิตใจกลับเสื่อมลง จิตใจคนสับสน ว้าวุ่น คนขาดที่พึ่งทางใจ ครอบครัวที่เคยเข้มแข็งกลับอ่อนแอ แตกแยก ชุมชน หมู่บ้านที่เคยเข้มแข็งก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน ประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ-สังคมที่พบในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยม และสังคมคนไทยประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความเสื่อมทางจิตใจอย่างเห็นได้ชัดจนหลายประการ เช่น นิยมวัตถุ นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ยกย่องคนรวย โดยไม่คำนึงถึงว่าจะร่ำรวยมาโดยวิธีการใด เกิดการแข่งขันเอาเปรียบ ไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การเบียดเบียน เอาเปรียบนั้นนอกจากจะเบียดเบียนกันเองแล้ว ยังเบียดเบียนราษฎรชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ที่ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ สภาพธรรมชาติถูกรุกราน ยึดครอง ถูกทำลาย สภาพน้ำเน่าเสีย สภาพคนจนอยู่ในสลัม ท่ามกลางตึกสูงอันหรูหราใหญ่โต สภาพความยากจนแร้นแค้นของคนในชนบท และสภาพเสื่อมโทรมทางสังคม อันเกิดจากความเสื่อมทางจิตใจมีมากยิ่งขึ้น (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563) จะเห็นได้จากปัญหายาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์ และปัญหาอื่น ๆ ที่สำคัญเช่น ปัญหาที่เกิดจากโรคระบาด ภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาล รวมไปถึงการละเลยด้านศาสนา และประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

ประเด็นสำคัญคือแนวทางในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ-สังคมอย่างเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูและเยียวยาคนในสังคม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ที่จะต้องปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์ เพราะส่วนหนึ่งของปัญหานั้นเกิดมาจากการที่การปรับสภาพไม่ทันกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ซับซ้อนในเมืองหลวงและในชนบท คนไทยส่วนใหญ่พื้นฐานการศึกษายังน้อย ปรับตัวไม่ทันกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะเรื่องข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงแพลตฟอร์ม

การสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น การเกิดวิกฤตการณ์ของการศึกษา ปัญหาระบบการศึกษา การกระจายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยแนวทางการบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน และเป็นที่น่าสนใจว่า หลักธรรมหรือหลักการทางพระพุทธศาสนาจะสามารถนำมาประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง สถานะของพระพุทธศาสนาในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคมไทยในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความยั่งยืนสภาพมาจนถึงทุกวันนี้ เพราะคุณลักษณะสำคัญที่มีความยืดหยุ่น และปรับตัวเข้ากับพลังกดดัน จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมได้อย่างดีเยี่ยม พุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของประเทศ พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการแทรกซึมเข้าไปในส่วนสถาบันในสังคม ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่อิทธิพลและผลกระทบของพฤติกรรมพลวัตร และการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอื่น ๆ ในสังคมที่มีต่อสถาบันศาสนาและสถาบันสงฆ์กับอำนาจทางการเมืองก็คือ ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจเชิงการอุปถัมภ์เชิงการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร (พระครูปริยัติกิตติธำรง, 2561)

หลักธรรมและหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก มาเป็นแนวทางในการบูรณาการและแก้ปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจ-สังคมได้อย่างหลากหลาย ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพระสูตรที่น่าสนใจดังปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 9 สุตตันตปิฎก ในกุกกัณฐสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงตอบปัญหาที่กุกกัณฐะพราหมณ์ได้ถามถึงการบูชาัยญ ซึ่งพระองค์ได้ทรงตอบถึงการบูชาัยญที่ถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจและสังคมบ้านเมืองมีความสงบร่มเย็น พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงรับคำของพราหมณ์บุโรหิตแล้ว ได้พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่พลเมืองที่เข้มแข็งในเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์พระราชทานต้นทุเรียนให้แก่พลเมืองผู้เข้มแข็งในพาณิชย์กรรม พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็งในบ้านเมืองของพระองค์ พลเมืองเหล่านั้นชวนชวายนในหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ บ้านเมืองอยู่ร่มเย็น ประชาชนต่างชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน (ที.สี. (ไทย) 9/323-358/125-150)

จากการศึกษาในกุกกัณฐสูตรข้างต้น ทำให้ทราบแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจและสังคมตามหลักในกุกกัณฐสูตรนั้น เกิดจากเมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราช ทรงต้องการประกอบพิธีบูชาัยญ แต่พราหมณ์บุโรหิตได้ทูลให้ทรงปราบปรามโจรผู้ร้ายก่อนการบูชาัยญ ไม่ใช่ใช้วิธีปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วยการจับกุมตัวมาลงโทษตามที่มาในอดีต พราหมณ์บุโรหิต ได้เสนอให้แก้ปัญหาดังกล่าวอันเนื่องมาจากความยากจนเป็นอันดับแรก ด้วยการส่งเสริมทุนทรัพย์ให้กับคนระดับล่าง 3 กลุ่ม ซึ่งขยันทำมาหากินในอาชีพของตน ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มข้าราชการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษา กุกกัณฐสูตร เพื่อที่จะนำองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจ-สังคม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจ-สังคมไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสาระสำคัญของการแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจ-สังคมที่ปรากฏในกุกกัณฐสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจ-สังคม: กรณีศึกษา กุกกัณฐสูตร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พระอธิการสายแพ กตปุญโญ และพระมหามิตร ฐิตปุญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคนและพัฒนากันเมืองในภูฏานตสตร” ผลการวิจัยพบว่า ภูฏานตสตร เป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับพัฒนากันเมือง พัฒนาคคนและเศรษฐศาสตร์อีกทั้งเป็นพระสูตรหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด วิธีการจัดการกับปัญหา และที่สำคัญคือ รูปแบบการปกครองรูปแบบพิเศษในสมัยพุทธกาล แม้จะไม่ได้เจาะลึกเป็นกฎหมาย ก็พอจะมองเห็นถึงลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ปกครองมอบให้กับประชากรชาวภูฏาน ถ้าหากมองในแง่ของการกระจายอำนาจ ซึ่งพระราชาทรงได้มอบอำนาจให้ไปจัดการท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองและจัดทำ (พระอธิการสายแพ กตปุญโญ และพระมหามิตร ฐิตปุญโญ, 2563)

พระกุศล สุภเนตโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักภูฏานตสตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้” ผลการวิจัยพบว่า 1) การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ปรากฏตามภูฏานตสตรนั้น เป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมหภาค ด้วยการมอบเงินทุนและปัจจัยเพื่อการประกอบอาชีพ ให้แก่บุคคลที่มีความขยันขันแข็งในอาชีพของตน 3 กลุ่มคือ กลุ่มคือเกษตรกร พ่อค้า และข้าราชการ 2) โครงการชิม ช้อป ใช้ รัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ และ 3) วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักภูฏานตสตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้ พบว่า โครงการชิม ช้อป ใช้ มีหลักการเช่นเดียวกับภูฏานตสตรใน 2 กรณีคือ รัฐต้องการบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชน และรัฐต้องการให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ตามหลักการของเศรษฐกิจมหภาค ทำให้เกิดกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอันจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ สำหรับข้อแตกต่างกันมีดังนี้ พบว่า รัฐไม่ได้เลือกผู้เข้าโครงการตามกลุ่มอาชีพ แต่ให้ทุกอาชีพสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยอิสระ โครงการนี้ยังไม่มีกระตุ้นให้ข้าราชการทำงานได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด และยังไม่ได้สนับสนุนให้ประชาชนมีการประพฤติคุณธรรมบด 10 เพิ่มขึ้นอีกด้วย สุดท้ายโครงการนี้จึงไม่สามารถทำปัญหาใจผู้ร้ายลดลงได้แต่อย่างใด ในส่วนการลงทะเบียนผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ ก็อาจเป็นอุปสรรคทำให้ผู้ที่เดือดร้อนจากเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่แท้จริงไม่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ (พระกุศล สุภเนตโต, 2564)

ศันสนีย์ ชุมพลบุญชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูฏานตสตรกับการจัดการเศรษฐศาสตร์มหภาค” ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ บริหารจัดการประเทศโดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเชิงปริมาณ ในขณะที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ น้อย เมื่อเศรษฐกิจเติบโตแต่ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่ จึงหันมาปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการแนวใหม่โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมนุษยควบคู่กัน สอดคล้องกับแนวทางการจัดการในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ของพระเจ้ามหาวิชิตราชดังปรากฏในภูฏานตสตรที่แสดงถึงการดำเนินนโยบายการคลังตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเกิดการพัฒนามนุษย์ทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เพราะมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วคือหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจอย่างเป็นองค์รวมแล้ว ย่อมเป็นพลังสำคัญอันยิ่งใหญ่ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและประเทศชาติได้ การนำแนวทางที่ได้ศึกษาจากพระสูตรนี้ไปประยุกต์ใช้ย่อมเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยเอื้อต่อการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ทุกประเทศต่างมุ่งดำเนินการในปัจจุบัน เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน (ศันสนีย์ ชุมพลบุญชร, 2559)

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “เศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงพุทธ : การจัดการความขัดแย้งผ่านมิติการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ” กล่าวในตอนหนึ่งว่า ในสถานการณ์

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากวิกฤติการณ์ทางสังคมนั้น กลไกที่สำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศคือ “การเมือง” จะเข้าไปดำเนินการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อกลุ่มคนต่างๆ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และยอมรับได้ต่อการแบ่งปันผลประโยชน์และความต้องการของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการ ด้วยเหตุนี้เพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องอาศัย “กลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์” เข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อให้การดำรงอยู่ของอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะการบริหารจัดการ หรือดำเนินการตามนโยบายแห่งรัฐเป็นไปอย่างราบรื่นได้ พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอตัวอย่างของการแก้ปัญหาปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอสาเหตุของตัวสาเหตุที่แท้จริง ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนเอาไว้ใน “กฎพันสูตร” ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจะนำมาเสนอเพื่อเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ (Best Practice) เพื่อจะได้ถอดบทเรียนสำคัญในการแก้วิกฤติการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับการ เมือง และเศรษฐกิจ และตอบคำถามที่ว่า ในพระสูตรดังกล่าวนี้ ได้นำเสนอหลักการที่ว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เอาอย่างไร อีกทั้งได้นำเสนอหลักพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมได้อย่างไร (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2565)

อภิรมย์ สีดาคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน” ผลการวิจัยพบว่า หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มีลักษณะเป็นทางสายกลาง เรียกว่า เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่ามีลักษณะ 8 ประการ คือ (1) กิจกรรมการปลูกจิตสำนึกของประชาชน (2) กิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) กิจกรรมการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มที่ช่วยเหลือกันเอง (4) กิจกรรมการประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนา (5) กิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม (6) กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ (7) กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ และ (8) กิจกรรมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน 2 ประการ คือ (1) หลักความบริสุทธิ์ใจ ในการท างาน และ (2) กระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบของเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งคณะสงฆ์ พระสงฆ์ในพื้นที่ และชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (อภิรมย์ สีดาคำ, 2560)

พระเทพรัตนมุนี ดร. (สายพวงศ์ โนนบุญ/กองสินธุ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า เกษตรแนวพุทธ เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการท างาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความพอกเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเองด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาดด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรแนวพุทธเพื่อท าให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไปได้ (พระเทพรัตนมุนี, 2559)

พระครูพิพัฒน์จันทรังษี (บุญโฮม ญาณฉนฺโท) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแนวพุทธของกลุ่มเกษตรกร บ้านโนนยาง ตำบลนาดี อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัย พบว่า เกษตรตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนั้น ยังจะต้องดำเนินกิจกรรมทั้งปวงด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความ

พากเพียร ชยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดีหรือมีผู้นำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมแก่สภาพของแต่ละครอบครัว หลักสำคัญ 5 ประการ กล่าวคือ 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พักของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านเศรษฐกิจ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ (พระครูพิพัฒนจันทรังษี (บุญโฮม ญาณฉนโท), 2560)

กฤษดา ปัจจาเนย์ และ เต๋นพงษ์ แสนคำ กล่าวถึงเรื่อง “พุทธศาสนากับปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนา” ความเป็นมา นักวิชาการทางด้านการพัฒนาปัจจุบันกำลังค้นหาแนวทางของการพัฒนาที่เรียกว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายไปที่ปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนา ในบทความนี้ ได้นำเสนอแนวทางของการพัฒนาตามหลักของพุทธศาสนาโดยในเบื้องต้นผู้เขียนได้นำเสนอปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนาอันได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความยากจน และปัญหาของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากนั้นนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาตามหลักการทางพุทธศาสนา จากการความหมายของพุทธศาสนา พบว่า พุทธศาสนาตอบสนองต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนโดยมุ่งแก้ปัญหาในเชิงปัจเจก แต่ยังไม่ได้มุ่งแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างสังคม ส่วนปัญหาของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า พุทธศาสนาไม่นำเสนอการแก้ปัญหาในเชิงองค์รวมซึ่งวางอยู่บนฐานของนิเวศวิทยาเชิงลึกที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ (กฤษดา ปัจจาเนย์ และ เต๋นพงษ์ แสนคำ, 2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร” เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเนื้อหาตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ศึกษาโครงสร้างเนื้อหาของภูฏานตสูตร และวิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังต่อไปนี้

1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา

2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ

2) นำข้อมูลจากภาคเอกสารมาเรียบเรียงและวิเคราะห์เพื่อนำไปเป็นกรอบในการวิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร จากนั้นวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลตามหัวข้อและตอบตามวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอเป็นแบบบรรยายเชิงพรรณนา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ โดยวิเคราะห์และตีความ และโยงไปถึงความสอดคล้องกันของข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีสาระสำคัญเรื่องแนวคิดแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคม โครงสร้างเนื้อหาในภูฏานตสูตร และวิเคราะห์รูปแบบ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสูตร เพื่อเขียนงานวิจัยพร้อมวิเคราะห์เสนอแนวคิดของผู้วิจัยโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน

1) แนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบัน

“นโยบายรัฐบาล” มุ่งสู่ประเทศพัฒนาแล้วในศตวรรษที่ 21 ภายใต้การนำของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ด้วยวิสัยทัศน์ “มุ่งมั่นให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในศตวรรษที่ 21” โดยหัวใจของทุกนโยบาย คือ การใช้งบประมาณแผ่นดิน หรือ “ภาษีประชาชน” อย่างคุ้มค่า ยึดกรอบวินัยการเงินการคลัง มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ ที่สำคัญเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบาย และแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ โดยอยู่บนรากฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ “เติบโตเชิงคุณภาพ” ไม่ใช่ “การเติบโตเชิงปริมาณ”

ดังนั้น การกำหนดนโยบายทั้งระยะสั้น หรือ ระยะยาวต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนอย่างถ่วงถ่วง ถึงเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ ทั้ง นโยบายหลัก 12 ด้าน และ นโยบายเร่งด่วน 12 ด้าน เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การนำพาประเทศไทยไปสู่ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการเดินไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ สิ่งสำคัญอันดับแรก คือ การแก้ปัญหาเร่งด่วน ที่ผ่านการร่วมกันคิดและกลั่นกรองจากพรรคร่วมรัฐบาล "19 พรรคการเมือง" ออกมาเป็นนโยบายเร่งด่วน 12 ด้าน ถือเป็น “สัญญาประชาคม” ต่อพี่น้องประชาชนที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต่างคาดหวังต่อรัฐบาลใหม่ที่เข้ามาบริหารประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชน รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รูปธรรมของนโยบาย ประกอบด้วย ลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ ลดหนี้ 3 ส่วน คือ 1. กองทุนหมู่บ้าน 2. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา 3. หนี้สินนอกระบบ

2. การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จุดเด่นของนโยบาย คือ การสานต่อและทำทันที ประกอบด้วย บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยยังชีพ "ผู้สูงอายุ" "คนพิการ" ที่มีรายได้น้อย ขยายสิทธิกลุ่ม "มารดาตั้งครุภ" "เด็กแรกเกิด" "เด็กวัยเรียน" ลดความเหลื่อมล้ำของ "คุณภาพการบริการสุขภาพ" ทั้งระบบ ทั้งสองส่วนถือว่าอยู่ในหมวดสังคมด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ปัญหาเศรษฐกิจถือเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะประเทศไทยเผชิญทั้งปัญหาจากภายในประเทศ

3. มาตรการเศรษฐกิจเพื่อรองรับความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ส่งเสริมการท่องเที่ยว "เมืองหลัก" "เมืองรอง" และ "การท่องเที่ยวชุมชน" ซึ่งถือเป็นรายได้สำคัญในการพัฒนา ปัญหาเร่งด่วนที่กำลังเผชิญหน้าในขณะนี้ คือ ราคาดินค้าเกษตรตกต่ำ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายมาตรการช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกร

4. การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและพัฒนานวัตกรรม เพราะการทำการเกษตรยุคใหม่ต้องใช้ "นวัตกรรม" เข้ามาลดต้นทุนการผลิต พร้อมกับสร้างหลักประกันทางรายได้ให้แก่เกษตรกร

5. การยกระดับศักยภาพของแรงงาน โดยเฉพาะการยกระดับรายได้ หรือค่าแรงขั้นต่ำต้องสอดคล้องกับการพัฒนา "ทักษะฝีมือแรงงาน"

6. การวางรากฐานระบบเศรษฐกิจของประเทศสู่อนาคต โดยมุ่งเน้นการต่อยอด "อุตสาหกรรมเป้าหมาย" เร่งพัฒนาขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่

7. การเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 การพัฒนาคนให้มีความพร้อมไปสู่ศตวรรษใหม่แห่งการเปลี่ยนแปลง

8. การแก้ไขปัญหาทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายราชการประจำ ปัญหาเร่งด่วน คือ "การทุจริตคอร์รัปชัน" ถือเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลตระหนัก คือ ต้องดำเนินการคู่ขนานทั้ง "นักการเมือง" และ "ข้าราชการประจำ"

9. การแก้ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน คือ การแก้ปัญหายาเสพติดและสร้างความสงบสุขในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ที่ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนบังคับใช้ "กฎหมาย" อย่างเคร่งครัด

10. การพัฒนาระบบการให้บริการประชาชน หรือ รัฐบาลดิจิทัล การพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนหรือรัฐบาลดิจิทัล ที่ต้องลดข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการทำธุรกิจ และการดำรงชีวิตของประชาชน และต้องแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ล้าสมัย

11. การจัดเตรียมมาตรการรองรับภัยแล้งและอุทกภัย การวางมาตรการตั้งรับและช่วยเหลือเยียวยาเป็นสิ่งสำคัญ การกำหนดนโยบายการจัดเตรียมมาตรการรองรับภัยแล้งและอุทกภัย เริ่มด้วยมาตรการป้องกัน "ก่อน" เกิดภัย การให้ความช่วยเหลือ "ระหว่าง" เกิดภัย การแก้ไขปัญหาใน "ระยะยาว" โดยเฉพาะ "ระบบเตือนภัย" ต้องมีการจัดระบบติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง

12. การสนับสนุนให้มีการศึกษา การรับฟังความเห็นของประชาชน และการดำเนินการเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ที่พรรคร่วมรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านให้ความสำคัญ (กลุ่มสื่อสารเชิงกลยุทธ์ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2564)

2) แนวคิดหลักพุทธธรรมกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม พบว่า พระพุทธศาสนาสอนมุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ สอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชาหรือความไม่รู้จริงในธรรมชาติ อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจหลักพุทธธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การแก้วิกฤติทางเศรษฐกิจที่สำคัญโดยเริ่มจากการพัฒนาปัจเจกบุคคลไปสู่สังคมโดยรวม และเศรษฐกิจฐานหลักของประเทศ

2. สาระสำคัญของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ปรากฏในกฎทนต์สูตร

กฎทนต์สูตร แปลว่า พระสูตรที่ว่าด้วยกฎทนต์พราหมณ์ ตรัสแก่กฎทนต์พราหมณ์ขณะประทับอยู่ในสวนอัมพลัญฐิกาใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อชาณุมิต แคว้นมคธ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานหมู่บ้านนี้ให้นพรหมไทยให้กฎทนต์พราหมณ์ปกครอง ขณะที่พระผู้มีพระภาคเสด็จแวะไปประทับที่นั่น กฎทนต์พราหมณ์กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชามหาโย 3 ประการ มืองค์ประกอบ 16 ประการ เพื่อความสุข ความเจริญของตนเองและประชาชนในหมู่บ้านของเขา โดยเตรียมสัตว์ไว้ฆ่าบูชาโย คือ วัวเพศผู้ลูกวัวเพศผู้ ลูกวัวเพศเมีย แพะ และแกะ อย่างละ 700 ตัว เนื่องจากตนไม่ทราบว่าจะทำพิธีอย่างไรแน่ และทราบว่าพระผู้มีพระภาคทรงทราบดี ฉะนั้น เมื่อทราบจากพวกพราหมณ์ทั้งหลายว่าพระผู้มีพระภาคเสด็จมาประทับอยู่ที่สวนอัมพลัญฐิกาแล้วจึงได้ออกไปเฝ้า แม้จะถูกพราหมณ์หลายร้อยคนที่มาพักเพื่อรับทานในพิธีบูชามหาโยนั้นคัดค้านว่า ไม่สมควรไปเฝ้า ควรให้พระผู้มีพระภาคเสด็จมาหาเอง กฎทนต์พราหมณ์ก็ได้ยกเอาพุทธคุณขึ้นมาอ้างลบล้างเหตุผลของพวกพราหมณ์ทำนองเดียวกับที่โศณทัณฑพราหมณ์กล่าวอ้าง ซึ่งพระสูตรเป็นลักษณะการสนทนาเถา - ตอบอีกแบบหนึ่ง คือ กฎทนต์พราหมณ์เข้าไปเฝ้าเพื่อทูลขอคำอธิบาย พระผู้มีพระภาคทรงอธิบายโดยยกอดีตมหาราชพระองค์หนึ่งที่เคยทำพิธีบูชามหาโยนี้ได้ผลดีมาแล้วมาตรัสเล่าให้ฟัง แล้วกฎทนต์พราหมณ์ก็ทูลถามเพื่อขอความรู้ต่อไป โดยมีได้โต้แย้งใด ๆ พระผู้มีพระภาคก็ทรงอธิบายจนผู้ถามพอใจ

ใจความสำคัญของพระสูตรเป็นการอธิบายพิธีบูชามหาโย 3 ประการที่มืองค์ประกอบ 16 ประการ โดยยกเอาพิธีบูชามหาโยของพระเจ้ามหาวชิตราช ที่ทรงมีพิชพันธุธัญที่องค์พระคลัง ทรงทำสงครามได้ชัยชนะจนได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล วันหนึ่ง ทรงประสงค์จะทำพิธีบูชามหาโยเพื่อความสุขสวัสดิ์แก่พระองค์

เองและอาณาประชาราษฎร์ จึงทรงปรึกษากับพราหมณ์ปุโรหิตว่าจะทำอย่างไร พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลแนะนำให้ทรงทำเป็นขึ้น ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ให้ทรงปราบโจรผู้ร้ายแบบถอนรากถอนโคน เพื่อมิให้กลับมาเป็นเสี้ยนหนามเบียดเบียนประชาราษฎร์ต่อไปอีก โดยวิธีการ 3 อย่าง คือ

1. ให้พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่เกษตรกรผู้ขยันในการทำเกษตร
2. ให้พระราชทานต้นทุนแก่ราษฎรผู้ขยันในการค้าขาย
3. ให้พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการผู้ขยันในหน้าที่ราชการ

พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงปฏิบัติตามคำแนะนำนี้โดยเคร่งครัด ก็ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นอย่างยิ่ง คือ พระราชทรัพย์เพิ่มพูนมากขึ้น ๆ บ้านเมืองไม่มีโจรผู้ร้าย บ้านเรือนไม่ต้องปิดประตู อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุขกันทั่วหน้า

ขั้นที่ 2 ให้มีรับสั่งถึงบุคคลในพระราชอาณาเขต 4 พวก คือ (1) พวกเจ้าผู้ครองเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับพระเจ้ามหาวิชิตราช (2) พวกอำมาตย์ราชบริพารผู้ใหญ่ (3) พวกพราหมณ์มหาศาล (พราหมณ์ผู้มีทรัพย์มาก) (4) พวกคหบดีมหาศาล (คหบดีผู้มีทรัพย์มาก) เพื่อขอให้บุคคลเหล่านั้นรับทราบการพระราชพิธีบูชามหาไยญ และขอความเห็นชอบด้วย ซึ่งปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นได้ตอบรับรองด้วยดีคำรับรองนี้เรียกว่า อนุมัติ 4 (จากบุคคล 4 พวก) ถือเป็นองค์ประกอบ 4 ประการในองค์ประกอบทั้งหมด 16 ประการ

ขั้นที่ 3 ตรวจหาคุณสมบัติ 8 ประการของเจ้าของพิธีบูชามหาไยญ คือ พระเจ้ามหาวิชิตราช และคุณสมบัติ 4 ประการของผู้ทำพิธี คือ พราหมณ์ปุโรหิตเองปรากฏว่าทั้งพระเจ้ามหาวิชิตราชและพราหมณ์ปุโรหิตมีคุณสมบัติครบถ้วนตามตำรา

ขั้นที่ 4 ให้ทรงวางพระทัยในการบูชามหาไยญ 3 ประการ คือ ต้องไม่ทรงเดือดร้อนพระทัยว่า (1) กองโกศสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเรา จักสิ้นเปลืองไป (2) กองโกศสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเรา กำลังสิ้นเปลืองไป (3) กองโกศสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเราได้สิ้นเปลืองไปแล้ว

ขั้นที่ 5 ให้ทรงวางพระทัยในผู้มารับทาน ซึ่งจะมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันโดยให้ทรงตั้งพระทัยเจาะจงให้แก่ผู้ซึ่งเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 เท่านั้น

ขั้นที่ 6 ในการทำพิธีบูชามหาไยญนั้น ไม่ต้องฆ่าวัว แพะ แกะ ไก่ สุกร และสัตว์นานาชนิด ไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่ามาทำหลักบูชาไยญ ไม่ต้องตัดหญ้าคา พวกทาสกรรมกรของพระเจ้ามหาวิชิตราก็ไม่ต้องถูกบังคับให้ทำสิ่งที่ตนไม่ต้องการ สิ่งที่ต้องใช้ในพิธีมีเพียงเนยใส เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเท่านั้น

ข้อสังเกตหลักการสำคัญของพระสูตรนี้แสดงถึงหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรงปฏิบัติแนวความคิดเรื่องการบูชาไยญด้วยการฆ่าสัตว์ เป็นการบูชาด้วยเนยใส เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนและสัตว์ ตลอดจนการตัดไม้ทำลายธรรมชาติ

2. ทรงแสดงให้เห็นว่ามหาไยญ 3 ประการ อันมีองค์ประกอบ 16 ประการ ซึ่งพวกพราหมณ์ถือกันว่าเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์มีผลมากนั้น จริง ๆ แล้วเป็นพิธีที่ต้องเตรียมการมาก แต่มีผลน้อย คือ น้อยกว่านิตยทาน (เช่น การใส่บาตรทุก ๆ เช้า) ซึ่งมีการเตรียมการน้อย หรือแม้การถือศีล 5 ซึ่งมีการเตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่า

3. ทรงแนะนำวิธีพัฒนาที่ยั่งยืน 2 แบบ ได้แก่ การพัฒนาคนและการพัฒนาบ้านเมือง การพัฒนาคน คือ พัฒนาให้มีศีลและปัญญา อันเป็นยัญสุดท้าย ส่วนการพัฒนาบ้านเมือง คือ พัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ หลักการปราบโจรผู้ร้าย 3 ประการ

3. วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสตร

1) รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม : กรณีศึกษาภูฏานตสตร

พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมไทยแม้จะเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา แต่ก็มีวัฒนธรรมของชาวตะวันตกไหลบ่าเข้ามา จึงทำให้วัฒนธรรมอันดีงามเริ่มเสื่อมถอยลง เกิดปัญหาตามมาเพราะคนไม่ประพฤติธรรม ผิดศีล ผิดกฎหมายมากยิ่งขึ้น ก่ออาชญากรรมต่าง ๆ จึงควรรักษาสิ่งที่ดีเอาไว้ ดังความตอนหนึ่งว่า สังคมไทย เป็นสังคมที่อาศัยหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานแล้ว กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมและอารยธรรม แต่หลังจากประเทศไทยได้พัฒนาประเทศไปตามประเทศที่เจริญในด้านวัตถุ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมจึงต้องแก้ไขด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักภูฏานตสตร ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาด้วยการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนากันเมืองไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ดังนี้

1. การส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มชนระดับล่าง 3 กลุ่มนั้น เป็นการสร้างรากฐานด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยให้ผู้นำทำการส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มชนระดับรากหญ้า 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) มอบพันธุ์พืชเพื่อเป็นต้นทุนทางการผลิตให้แก่เกษตรกร (2) มอบเงินทุนเพื่อเป็นต้นทุนทางการค้าให้แก่ผู้ค้าขาย (3) มอบเงินเดือนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ข้าราชการ และกำหนดเงื่อนไข ผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับการส่งเสริมดังกล่าวนี้ จะต้องมีความขยันในหน้าที่การงานของตน เป็นการส่งเสริมความสามารถด้านการผลิตและการค้าในระดับชุมชน และสร้างคุณธรรมให้กับชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

2. การขอความร่วมมือจากกลุ่มชนระดับบน 4 กลุ่มนั้น เป็นการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยให้ผู้นำเชื่อมประสานกับกลุ่มคนระดับบน 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มนักการเมือง อิทธิพลทางการเมืองปกครอง (2) กลุ่มผู้บริหารประเทศ (3) กลุ่มอิทธิพลทางสังคมในฐานะเป็นที่เคารพนับถือ (4) กลุ่มนักลงทุนรายใหญ่ ให้มาร่วมมือด้วย เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและคุณธรรมให้กับชุมชน

3. การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้นำและผู้ดำเนินโครงการ เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งความสามัคคี โดยการนำค่านิยมและวัฒนธรรมทางความเชื่อของสังคม มาเป็นเครื่องมือในการปรับทัศนคติ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม ที่มีค่านิยมและวัฒนธรรมทางความเชื่อแบบดั้งเดิม ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้นำและผู้ดำเนินโครงการ ทำให้คนในสังคมเกิดความยอมรับ และไว้วางใจต่อผู้นำและผู้ดำเนินโครงการ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ (ความสามัคคี) สนับสนุน และจะปฏิบัติตามด้วยความยินดี

4. การไม่ให้เสียद्यทรัพย์ในการทำทาน เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งบุญกุศลโดยให้ผู้นำปฏิบัติตามหลัก บุญ (ความดี) และกุศล (ความฉลาด) ทำใจไม่ให้เสียद्यทรัพย์ในการทำทาน ทั้ง 3 วาระ กล่าวคือ (1) ก่อนให้ ก็ไม่เสียद्यทรัพย์ที่กำลังจะหมดไป (2) ขณะให้ ก็ไม่เสียद्यทรัพย์ที่กำลังหมดไป (3) หลังจากให้แล้ว ก็ไม่เสียद्यทรัพย์ที่หมดไปแล้ว มาเป็นเครื่องมือในการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคมอันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ขั้นตอนนี้จะส่งผลดี คือ ทำให้ผู้นำเป็นที่รักที่ชอบใจเป็นที่เคารพนับถือจากคนในสังคมส่วนประชาชนผู้ได้รับทานย่อมได้รับความรู้สึกดี ๆ มีกำลังใจมากยิ่งขึ้น และยินดีให้ความร่วมมือ

5. การให้ทานโดยไม่เลือกหน้า เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเอื้อเฟื้อ การให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่คนทั่วไปแบบไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมประสานคนในชุมชน ขั้นตอนนี้จะส่งผลดีแก่ตัวผู้นำ ทำให้ไม่มีใครกล้าครหานินทา และได้รับการเคารพนับถือจากคนในสังคมโดยทั่วหน้า สามารถเข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจของคนในสังคมได้อย่างสนิทใจ

2) วิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมไทยปัจจุบันตามแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ พบว่า

มีความสอดคล้องกัน และแตกต่างกันของนโยบายรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมไทย กับรูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ โดยภาพรวม 2 ประเด็น คือ

1. การแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชน ที่รัฐบาลมุ่งเน้นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รูปแบบของนโยบาย ประกอบด้วย ลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กทม. เมืองหลวงสตรีทฟู้ด ลดหนี้ 3 ส่วน คือ 1. กองทุนหมู่บ้าน 2. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา 3. หนี้สินนอกระบบ สอดคล้องกับรูปแบบการแก้ไขปัญหาในกฎหมายรัฐธรรมนูญข้อที่ 1 การส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มคนระดับรากหญ้า 3 กลุ่ม เป็นการสร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยใช้หลักสังเคราะห์วัตถุ ข้อ อัตถจริยา คือ การประพาสประโยชน์ มาเป็นเครื่องมือในการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งของผู้นำและประชาชน ด้วยการส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มคนระดับรากหญ้า 3 กลุ่ม คือ (1) มอบพันธุ์พืชแก่เกษตรกร เป็นการส่งเสริมด้านการผลิต เพื่อเป็นต้นทุนทางการผลิต (2) มอบเงินทุนแก่พ่อค้า เป็นการส่งเสริมด้านการจำหน่าย เพื่อเป็นต้นทุนทางการค้า (3) มอบเงินเดือนและสวัสดิการแก่ข้าราชการ เป็นการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ข้าราชการ

2. การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบาย บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ข้อนี้จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับรูปแบบในกฎหมายรัฐธรรมนูญ การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ปรากฏตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมหภาค ด้วยการมอบเงินทุนและปัจจัยเพื่อการประกอบอาชีพ ให้แก่บุคคลที่มีความยากจนในอาชีพของตน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร พ่อค้า และข้าราชการ

กรณีศึกษาการยกตัวอย่าง โครงการชิม ช้อป ใช้ รัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญกับโครงการชิม ช้อป ใช้ พบว่า โครงการชิม ช้อป ใช้ มีหลักการเช่นเดียวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญใน 2 กรณีคือ รัฐต้องการบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชน และรัฐต้องการให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ตามหลักการของเศรษฐกิจมหภาค ทำให้เกิดกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอันจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ สำหรับข้อแตกต่างกันมีดังนี้ พบว่า รัฐไม่ได้เลือกผู้เข้าโครงการตามกลุ่มอาชีพ แต่ให้ทุกอาชีพสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยอิสระ โครงการนี้ยังไม่มีกระตุ้นให้ข้าราชการทำงานได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด และยังไม่ได้สนับสนุนให้ประชาชนมีการบริโภคอุตสาหกรรมบด 10 เพิ่มขึ้นอีกด้วย สุดท้ายโครงการนี้จึงไม่สามารถทำปัญหาโจรสลัดลดลงได้แต่อย่างใด ในส่วนการลงทะเบียนผ่านระบบโทรศัพท์มือถือก็อาจเป็นอุปสรรคทำให้ผู้ที่เดือดร้อนจากเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่แท้จริงไม่ได้เข้าร่วมโครงการนี้

กรณีศึกษาโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า โดยมีการสร้างความร่วมมือการระดมทุนทางทรัพย์สินและความคิด จากผู้มีความรู้ความสามารถและมีทรัพยากรทั้งหลาย ให้มาเข้าร่วมโครงการหรือร่วมลงทุนมีหุ้นส่วนด้วย เพื่อให้โครงการดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น เนื่องจากชนชั้นผู้นำหรือชนระดับสูง ซึ่งอยู่ในระดับแนวหน้าของสังคม มีขีดความสามารถทางการเมือง และมีอิทธิพลต่อสังคมหากไม่เห็นชอบด้วยย่อมเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน อาจทำให้โครงการสะดุดหรือหยุดชะงักลงได้ ซึ่งการที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเห็นชอบและเข้าร่วมโครงการด้วยความยินดีนั้น ซึ่งจะส่งผลดีทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ กล่าวคือ ทำให้เกิดแหล่งทุนที่สามารถนำไปขยายโอกาสทั้งการผลิตและการจำหน่ายได้มากยิ่งขึ้น สามารถกระจายผลผลิตได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีกำลังการส่งออกและตลาดใหญ่ เศรษฐกิจของประเทศย่อมเกิดสภาพคล่องมากขึ้น เกิดการขยายตัวมากขึ้น รวดเร็วยิ่งขึ้น ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเหลือเก็บ ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมด้วยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมของประเทศไทยมีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การวางแผน : เริ่มต้น ผู้นำชุมชนได้ประชาสัมพันธ์นัดประชุมชาวบ้านเพื่อปรึกษาหารือถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน พร้อมทั้งหาแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งมีมติเห็นชอบให้ดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชน โดยมีเป้าหมายในเบื้องต้นว่า อย่างน้อยต้องให้สมาชิกสามารถลดรายจ่ายประจำวัน โดยจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มกองทุนขยะ กลุ่มสัมมาชีพ เป็นต้น จากนั้น จึงให้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบงานของแต่ละกลุ่ม และให้สมาชิก ของแต่ละกลุ่มไปร่วมกันคิดวางแผนการทำงานในกลุ่มที่ตนรับผิดชอบ ว่าควรจะเป็นอย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 2 การเสริมสร้างเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง : สมาชิกแต่ละกลุ่มได้เพิ่มสมาชิกและขยายกลุ่มเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำอาหาร เป็นต้น ในส่วนของผู้นำชุมชนและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ติดต่อประสานงานไปยังหน่วยงานของรัฐในระดับอำเภอ เพื่อให้พัฒนาการอำเภอเข้ามาแนะนำในด้านการผลิตและการจำหน่าย พร้อมทั้งช่วยเหลือในด้านของงบประมาณ เพื่อทำการส่งเสริมให้กลุ่มต่าง ๆ มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการและการตลาด ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรการบรรจุภัณฑ์ พร้อมทั้งการสร้างเครือข่ายการตลาดด้วยความเชื่อมโยงกับหมู่บ้านต่าง ๆ

ประเด็นที่ 3 การส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมให้มั่นคง : ชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่า การที่จะทำให้เศรษฐกิจชุมชนเกิดความมั่นคงอยู่ได้นั้น ไม่ใช่การพยายามเพิ่มรายได้ให้มากที่สุด แต่มองว่าคนในชุมชนต้องดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป ไม่ฟุ่มเฟือยและที่สำคัญชุมชนจักต้องช่วยกันปลูกฝังค่านิยมในการกินการใช้ของพื้นบ้านภายในชุมชนกันเอง ส่วนผู้นำชุมชนนั้น ให้หาช่องทางในการขยายตลาดหรือสร้างตลาดขึ้นมา ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชุมชนกำลังวางแผนทำร้านค้าชุมชนหรือร้านค้าสวัสดิการชุมชน เพื่อรองรับและจำหน่ายผลผลิตของชุมชน ให้สมาชิกสามารถผลิตและจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจและสังคมมีความมั่นคงต่อไปได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลหรือหน่วยงานทางการปกครองควรกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนและนำกลยุทธ์ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างจริงจัง

2) รัฐบาลหรือหน่วยงานทางการปกครองควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ

3) รัฐบาลหรือหน่วยงานทางการปกครอง ควรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ และทุกระดับ เพื่อการเตรียมคนก้าวขึ้นสู่ยุคประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 โดยการระบุไว้ในแผนพัฒนายุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4) กลไกหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่การวางแผนและนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ควรมีการสร้างเครือข่ายบริหารที่เชื่อมโยงอย่างเป็น

รูปธรรม ตั้งแต่ระดับ บุคคล ชุมชน และร่วมกับทุกภาคส่วนสู่ระดับประเทศ ให้เกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่ความยั่งยืน โดยดำเนินตามแนวทางปฏิรูปตติวิสัย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยปฏิรูปตติวิสัยที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 2) ควรศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับ การเปรียบเทียบหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับปฏิรูปตติวิสัยตามแนวพระพุทธศาสนา
- 3) ควรศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถสังวัตตนิกรมกับปฏิรูปตติวิสัยในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ปัจจำเญย์ และ เด่นพงษ์ แสนคำ. (2563). “พุทธศาสนากับปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนา”. *วารสารปรัชญาและศาสนา*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 91-118.
- กลุ่มสื่อสารเชิงกลยุทธ์ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2564). *ทัน LINE ไทยคู่ฟ้า*. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/21733>.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). *ธรรมประยุกต์ (Applied Dhamma)*. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระกฤษณ์ สุภเนตโต. (2564). “วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักปฏิรูปตติวิสัยกับโครงการชิมช้อป ใช้”. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน): 51-62.
- พระครูปริยัติกิตติธำรง. (2561). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- พระครูพิพัฒน์จันทรังษี (บุญโฮม ญาณนนฺโท). (2560). “ศึกษาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแนวพุทธของกลุ่มเกษตรกร บ้านโนนยาง ตำบลนาดี อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดหนองคาย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนมุนี. (2559). “การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน”. *วารสารปัญญาภิธาน*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 34-47.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2565). “เศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงพุทธ : การจัดการความขัดแย้งผ่านมิติการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://ps.mcu.ac.th/?p=7599>.
- พระอธิการสายแพ กตปุญโญ และพระมหามิตร รุจิตรปญโญ. (2563). “การพัฒนาคนและพัฒนากิจการในปฏิรูปตติวิสัย”. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม): 167-176.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คันสนีย์ ชุมพลบุญชร. (2559). “ปฏิรูปตติวิสัยกับการจัดการเศรษฐกิจศาสตร์มหภาค”, *ธรรมธรรมาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา*, ฉบับรวมที่ 3: 109-115.
- อภิรมย์ สีดาคำ. (2560). “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. ปีที่ 13 ฉบับพิเศษ เล่ม 1 (มิถุนายน): 1-15.